

Lugupeetavad kohalviibijad!

Traditsiooniks on saanud, et tähtsatel päevadel või nende künnisel kogunevad ühte moodi mõtlevad inimesed kokku ja austavad sellega tähtpäeva. Ja muidugi öeldakse häid sõnu, meenutatakse möödunut ja ollakse täis lootust helgele tulevikule. Nii ka täna meil siin seltsitegelaste keskis Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamisel.

Vanemuise Selts on vanem kui Eesti Vabariik ja ka tema tegevuses on poole sajandi pikkune tühimik, mil aastatel 1944 – 1994 kandis seltsi tegevuse järjepidevust Vanemuise Seltsi segakoor. Pealesunnitud tegevuse lõpetamisest aitas meid üle laul ja läbi laulu taastati ka selts.

Laulul on tohutu jõud, mõelgem kasvõi Laulva revolutsiooni peale, kus peale Alo Matiiseni „Viie isamaalise laulu“ kõlasid kümned laulud ajast, mil Eesti Vabariiki veel polnud või oli ta varjusurmas.

Laulud annavad tunnistust rahvast, kes ise oli olemas, aga kellel polnud veel oma riiki. Regivärsilised laulud olid meil juba tuhandeid aastaid tagasi, sest inimestel oli, mida öelda. Ja oli ka mida öelda just üheskoos. Laul lõi ühiskonna ühtsuse. Laul lõi ka eeslaulja näol juhikuju, kelle öeldut korراتi ja jäeti meelde. Nii hakkasime me kujunema rahva ja rahvusena. Nii kujunesime me eestlasteks – laulu läbi. Laul õpetas meile keelt ja pani aluse meie kultuurile. Oma riigini oli siis veel mõni tuhat aastat. Küllap needki aastad läksid lauluga.

Tuleval suvel on meil taas tähtpäev – 1869. aastal toimus ju uue kalendri järgi juuni ja juuli vahetusel Tartus esimene üldlaulupidu, mille korraldas meestelauluselts Vanemuine. Mõelge sõnale üldlaulupidu! See tähendas ju ühtsust, ühist suurt laulmist!

Eestlased olid olemas ja nad tegid häält!

Eestlaste elujõud oli kasvanud ja nad laulsid koos.

Eestlasi oli palju ja nad ei kartnud häält teha!

Toona lauldud laulude elujõudu näitab see, et mitmeid neist lauldi ka Laulva revolutsiooni ajal ja lauldakse loodetavasti veel kauges tulevikuski. Siinkohal meenutaksin Johann Voldemar Jannseni mõni kuu enne esimest üldlaulupidu avaldatud kogumikku üllatava pealkirjaga "Eestirahwa 50-aastase Jubelipiddo-Laulud".

Rahval oli juubelipidu, aga riiki veel ei olnud! Ent küllap julgeti oma riigist juba ka valjusti unistada, on ju igas laulus oma varjatud mõte.

Veel viiskümmend aastat ja laul näitas oma ühendavat, maailmavaatelist ja poliitilist jõudu. Siis lauldi „Saksad surevad, mõisad põlevad“, „Lähme Valga peale tormi“, „Nüüd üles, üles vägevad väed“ ja „Kuperjanovlaste Singeri masinat“. Lauldi kooris ja üksinda, lauldi rõõmust ja hirmust. Lauldi eesti keeles Eesti Vabariigi nimel. Ja vabariik tuli veebruaris manifestiga kõikidele Eestimaa

rahvastele, mille lõpus ei saadud samuti läbi lauluridadeta, mis täna võtavad kokku meie riigi hümnid.

Te mõelge, Iseseisvusmanifest ja lauluread –
vist küll ainukese rahvana maailmas!
Läbi laulude olime elanud oma riigini.

Nüüd tuli ja tuleb elada edasi oma riigis ja oma lauludega. Me näeme, et laul, unistusena vabadusest ja iseolemisest, võib olla teenäitaja tõelise vabaduse ja iseolemise juurde, olles sel kombel kaugeleulatuva mõjuga manifest ehk puhtalt eesti keeles öeldes, juhtkavalise sisuga avalik teadaanne. Laul on tõend, et üks rahvas on olemas. Muidugi, kui seda laulu lauldakse laulva rahva oma keeles.

Lauludest ja värssidest, suulisest pärimusest, saame teada oma mineviku kohta ja saame sihtida ka tulevikku. Lauluga saab saata ka nukravõitu sõnumeid ja Eesti ajaloo lühikokkuvõtteid nagu saatis Olaf Kopvillem lauluga „Lendalenda, lepalind!“ Kui palju oli neid, kes mõistsid, on raske ütelda, aga meie ajaloo keerulisel 1971. aastal ta selle paljude tuntud laulude järjest lauldud ridadest kokku pandud sõnumi saatis. Teisiti siis ei tohtinudki!

Meenutaksin lõpuridu:

[Laulsid lapsepõlves laulu Miku ja Mann](#) – see on meenutus õnnelikust priiuse ajast.

[Sauna taga oli tiik, konn, lõhkine pann](#) – lõhkine pann märgiks nagu millegi purunemist.

[Kalle Kusta laadalt ostis valge hobu](#) – hobune on alati olnud märk sõjast.

[Mutionul kadakpõõsa juure all kodu](#) – kas vihjatakse metsavendlusele?

[Mööda pikka talveteed sõitsid saanid ja reed](#) – need reed sõitsid juba Siberis.

[Vahel kallimalt ka kirja postipoiss tõi](#) – pered lahutati ja kokku saada oli järjest raskem.

[Palju poleks tohtind olla, üksainus õis](#) – mõelge selle õie all igatsust ja midagi ilusat, mis hakkab juba meelestki minema.

[Miki-hiir kord Piritalt merele sõitis](#) – siin vihjab ta juba iseene teekonnale Torontosse.

[Raskel päeval väikemees kõik lahingud võitis](#) – jah, väikemees pääses pärast sõda sündinud veelgi hullemast.

Hallipäine paadimees silmi veel igatseb – see ongi väliseestlase nukker igatsus.

Näete, mis kõik võib olla peidus ühes väikeses laulus!

Laule peab hoidma, nendes on meie ajalugu ja kellel pole enam ajalugu, seda pole ennastki. Laulude sõnu peab teadma, sest sõnades on sõnum ja kahju, kui see kaotsi läheb. Ja peab ka teadma, kus ja kuidas ühte või teist laulu laulda.

Seda kõnet kirja pannes otsisin Eesti hümninoote. Mind huvitas, kas seal on mõni märkus, kus, kuidas ja millal Eesti hümninoole laulda. Eriti just, kuidas laulda. Tavaliselt on nootide kohal juhtviited tempo, hääletugevuse ja tundelisuse tarvis. Näiteks moderato, piano ja cantabile – mõõdukalt, vaikselt ja laulvalt. See viimane termin on hümnidel enamalt jaolt maestoso ehk siis suursuguselt. Meie hümninoodil neid viiteid ei olnud, võimalik, et mõnel teisel trükivariandil nad on, aga minu omal ei olnud. Võib-olla sellepärast meie hümninoole kõlabki erinevates esitustes nii erinevalt ja kohati koguni tema pühadust teotavalt. Kes laulab, pisar silmanurgas, kellel kipuvad vestinööbid ülepingutusel lendama. Aga hümninoole tahab mõistmist, nagu vabadus ja iseseisvuski. Ühegagi neist ei tohi liialdada ega ka asjatult kokku hoida. Nii hümninoole kui vabadust peab olema täpselt parasjagu.

Meie hümninoole kohale peaks tingimata kirjutama maestoso, aga meie rahva puhul ei oleks tema tõlgendus siis paraku mitte suursuguselt, sest sellest kasvaks välja midagi võistusuurustamise sarnast. Ei, meie hümninoole tuleb laulda õiges tempos, pidulikult ja natuke väsinult, sest meil on oma lauludes ja ajaloos käidud väga pikk tee ja väga pikk tee on veel minna.

Me peame tegema veel palju tööd, et meil oleks rõõmu laulda nendest asjadest, millest me täna veel ei taipa laulda. Ja need peavad olema suured asjad, meie ühise töö vili, mille tegemisel me peame õppust võtma laulukooridest, mille ühistööst sünnib kaunikõlaline helipilt. Aga kui keegi selles ühistöös suurustlema hakkab ja eriti kõva häälega oma osalemisest kooris märku annab, on üks ilus vabalt hõljuv ühine lauluviis rikutud.

See kehtib ka meie ühise riigi kohta, meie rahva ja kogu rahvuse kohta. Aga olgu meil tarkust, et hoida ühte, ehitada Eestit üheskoos!

Täna sind, Vanemuise Seltsi juhtiv mõte, mis on hoidnud meie saja aastast riiki ja tema tuhandete aastate pikkust minevikku meiega.

Ehitagem Eestit üheskoos nii laulus kui töös!

Andro Roos

Vanemuise Seltsi esimees